

ELS ESCOLAPIS A SOLSONA (1757-1840)

JOAN FLORENSA

Quan un escolapi arriba a Solsona per primera vegada, té l'agradable sorpresa de trobar topònims que li són ben familiars. Un carrer dedicat a Sant Josep de Calassanç, una travessia que porta el mateix nom del nostre fundador, un altre carrer amb el «dels Escolapis». Fins i tot hom s'hi trobava el «cine dels Escolapis». En una de les portes de l'antic edifici, s'hi conservà l'escut de l'orde calassanci fins l'enderrocament de l'edifici fa pocs anys. Preguntar pels escolapis a qualsevol solsoní té prompta resposta; tothom sap guiar-te i orientar-te. De seguida, doncs, hom es troba en terreny conegut i amic.

Voldríem aquí refer algunes dades de la història d'aquesta casa i col·legi en què es formà un bon nombre de ciutadans. Les referències de què disposem són disperses perquè l'arxiu de la comunitat es devia perdre en abandonar precipitadament la casa i ciutat.¹

1. A més d'algunes citacions en obres generals, tant de la vida de la ciutat com de l'Escola Pia, hom pot trobar breus monografies o estudis parcials a *Diccionario Enciclopédico Escolapio*, vol. I: Presencia de Escuelas Pías, Madrid-Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1990, p. 783-784; Miquel PUIG I REIXACH: «Dos-cents anys del nou col·legi escolapi de Solsona i alguna cosa més», a *Catalaunia* (Barcelona, abril 1990), núm. 328, p. 9-14; Joan FLORENSA: *L'ensenyament a Catalunya durant el trienni liberal (1820-1823): el mètode dels escolapis*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1996; pàgines segons índex.

FUNDACIÓ

La fundació de l'Escola Pia de Solsona s'aconseguí en un moment especial. A Espanya regia el decret de «Millones» que prohibia noves fundacions de cases religioses de qualsevol classe o finalitat. Els escolapis, que el 1742 havien obtingut l'autonomia de les cases del Principat respecte les de la resta de la península i per tant formaven una província religiosa, es veien impeditos d'expansionar-se i d'obrir-se a noves poblacions tot i ser requerits per més d'una.

L'Ajuntament de Solsona resolgué el 26 d'octubre de 1744 demanar fundació de col·legi escolapi per a la ciutat. Perquè:

«no obstante los dos magisterios que, de tiempo antiguo, se establecieron en dicha ciudad, uno para la enseñanza de leer y escribir y otro para la de gramática, han sido y son muy pocos los estudiantes que ayan adquirido mediana inteligencia en la lengua latina y sin número los que han quedado insuficientes en ella, y no menos muy defectuosos en el leer, escribir y contar».

Davant d'aquest fracàs escolar, els regidors municipals optaren pels escolapis com a institució docent més recomanable. El sou que pagaven als mestres era molt baix: 40 lliures al de primeres lletres i 80 al de gramàtica. A aquests preus era impossible contractar bons educadors. Els escolapis gaudien ja de bona fama a Catalunya:

*«de dichos padres, se experimentan muy beneficiosos efectos en los pueblos de este principado y de otros reinos en donde han fundado, según la pública fama lo acredita».*²

Confirmat l'Ajuntament en l'interès per la fundació escolàpia, els regidors dirigiren la petició al pare rector de l'Escola Pia d'Oliana, Josep Caballol de la Mare de Déu del Àngels. Aquest contestà el 3 de setembre de 1752 que ho notificaria al pare provincial, però «*sin esperanza por ahora del logro*».³ Amb paraules semblants s'expressà el pare provincial, Joan Balcells, el 7 d'octubre de 1752 des de Mataró: «*visto el presente estado de nuestra corte*» no es posible.⁴

2. Arxiu Comarcal de Solsona (ACS): lligall 92 (1740-1759), plec 16.

3. ACS Lligall 96, plec 15.

4. ACS Lligall 92 (1740-1759), plec 72.

L'Ajuntament i la ciutat no es desmoralitzaren pas amb les precedents respostes tan poc encoratjadores. Ben al contrari, no pararen fins aconseguir l'aprovació reial. En efecte, Ferran VI autoritzà el 13 de maig de 1756, de manera excepcional, que els escolapis s'establissin a Solsona. Les dues parts interessades –Ajuntament de Solsona i escolapis– intensificaren els contactes fins arribar a signar l'acord de fundació l'11 de març de 1757. Al dia següent de signar-se el conveni, els escolapis començaren ja les classes: era, doncs, el 12 de març de 1757. Abans havia calgut encara obtenir els permisos o llicències del Duc de Medinaceli, don Luis Antonio Fernández (15 de juliol de 1747) i del bisbe de la diòcesi fra José de Mezquía (8 d'octubre de 1747). Els quatre primers religiosos que residiren a la ciutat foren: pare Mateu Mestre (com a superior), pare Agustí Vernés, clergue Joan Casagemas i germà Ignasi Bolós.⁵

Les condicions que imposà el monarca per respectar el decret de «Millones» no foren obstacle perquè el col·legi gaudís des del primer curs d'una regularitat absoluta. Ferran VI ordenà que no s'establís a Solsona una comunitat escolàpia, sinó que tres religiosos clergues i un altre germà operari de la comunitat d'Oliana es desplaçassin a Solsona i formessin una sucursal d'aquell col·legi. S'acceptà la condició. Però ben segur que tothom pensà que Solsona quedava molt lluny de la Villa i Corte i que ningú fiscalitzaria la situació canònica de la comunitat. El bisbe donà l'autorització per a establir-hi una comunitat, no una sucursal. Els superiors escolapis –el pare provincial ho proposà i el pare general de Roma ho aprovà– nomenaren immediatament un superior per a la casa de Solsona; com que calien sis religiosos per a formar comunitat i només estava autoritzada la residència de tres sacerdots i un germà, l'epiqueia fou que el rector també hi residís (si era sucursal, el rector havia de residir a la casa mare, és a dir, a Oliana) i, a més, s'hi envià un jove clergue estudiant, figura de la qual el monarca no havia dit res. Així s'anà formant la comunitat amb sis religiosos desvinculada de fet de la d'Oliana. La comunitat es comportà sempre com a independent de la de l'Oliana. Sabem, per exemple, que a Solsona se celebraren regularment els capítols locals independents dels de la comunitat d'Oliana: prova evident de la independència de les dues comunitats.

5. ACS, Llibre d'Actes de l'Ajuntament, t. II (1739-1784), núm. 65, f. 40v - 42 v.

S'acordà entre els escolapis i l'Ajuntament que aquest pagaria als primers el sou dels dos mestres que fins aquell moment hi havia a la població, és a dir 40 lliures pel mestre de primeres lletres i 80 pel de gramàtica; més 100 lliures d'una Pia Fundació; després de comprovar que la casa de l'ensenyament municipal no permetia que hi visquessin els religiosos, l'Ajuntament s'obligà a pagar 21 lliures pel lloguer d'una casa per a habitació de la comunitat. En total, els escolapis cobraven del municipi 221 lliures anuals, una quantitat ben exigua per als quatre mestres. L'Ajuntament també donà als escolapis la casa de l'ensenyament.

L'EDIFICI ESCOLAR

L'Ajuntament tenia una casa per a escola, és a dir, per a les dues aules que normalment s'havien fet servir. «Està ab las malas circunstancias de ser no solamente moltíssim limitada, i de tal manera incòmoda que precisa als dits pares al sufriment de la major molèstia per faltarlos lo més apreciable per un bon religiós, que és lloch acomodat en qué poder exercitarse los actes de oració y de estar en quietut que son estat demana en horas particulars».⁶ Com que els escolapis graduaren l'ensenyament, faltaren aules; a més, la comunitat (ni que fossin quatre persones) necessitava uns espais que no es trobaven a la casa del municipi. La casa de l'ensenyament crec que es trobava al passatge al sud (avui passatge de Sant Llorenç) dels dominics i tocant a la muralla.

Els pares dominics oferiren les seves dependències als escolapis. Recordem que en crear-se la Universitat de Cervera, els dominics havien tancat les facultats que tenien a Solsona. Una vegada més l'amistat agermanava dominics i escolapis. Aquests, però, preferiren comprar una casa amb hort al Rev. Ramon Riu al carrer de Sant Llorenç pel preu de 700 lliures. L'Ajuntament ho compensà amb una subvenció anual de 21 lliures. La casa, amb dos portals, «confronta a orient ab lo hort de Francisco Capella, sastre a mitg jorn ab la casa del reverent Francisco Capella a ponent ab lo dit carrer de Sant Llorens y a tramuntana ab la casa de Carlos Obach, pagés mediant un casalot o

6. ACS, Llibre d'Actes de l'Ajuntament, t. II (1739-1784), núm. 65, f. 40v - 42v.

pati de casa⁷.» Era el primer cas en què els escolapis es veien obligats a tenir casa i col·legi separats: cada dia havien de fer el camí de la casa al col·legi i la tornada. Era una molèstia per als religiosos, però també era un acostament a compartir cada dia el camí de la resta de la població.

La casa comprada i habilitada pels escolapis al carrer de Sant Llorenç es devia anar modificant i ampliant⁸ de manera que el 18 d'abril de 1770 el bisbe Rafael Lassala en consagrà l'església. Aquesta es trobava als baixos d'una de les cases: els graons del presbiteri eren de pedra i quedava separat per una reixa de ferro de la resta de la capella; hi havia seients, una trona, confessionaris, quadres i diversos altars laterals.⁹

El culte era important perquè constituïa una de les fonts de finançament dels religiosos. Una de les condicions imposades pel monarca per a permetre la fundació de Solsona era que els escolapis no tinguessin església pública. Per això la capella que obriren al carrer de Sant Llorenç tenia porta al carrer, però la que normalment servia era una segona porta lateral que donava a la porteria de la casa: és a dir, no tenia porta directa al carrer. Obrir habitualment la porta que donava a l'entrada volia dir que era una capella semipública, cosa que no estava prohibida pel permís reial de fundació. La dotació de l'Ajuntament era insuficient i el culte ajudava al manteniment dels religiosos o mestres. El culte representava normalment un terç de les entrades d'una comunitat en aquesta època.

Un altre ingrés pecuniari important acostumava a ser el dels interns. L'ensenyament era gratuït per a tots els alumnes. Però els interns pagaven –en metàl·lic o en espècie– una quantitat que ajudava al manteniment de la comunitat. Tots els mestres acostumaven a tenir altres fonts d'ingressos al marge del magisteri. Els escolapis, doncs, s'autofinançaven gràcies a la seva condició de sacerdots (la tasca diària de l'escola no permetia dedicar gaires hores a l'atenció dels fidels, com confessions, misses cantades, hores santes, assistència als malalts o moribunds, predicació, etc.) i tenint a casa algun intern (no un internat organitzat com es va fer després). Tant el culte com l'internat,

7. ACS, *Manuale quindecim instrumentorum receptorum* (3 gener 1757 - 23 desembre 1757) del notari Ignasi Comelles i Montoriol, núm. 483, f. 192r-193r.

8. A. LLORENS I SOLÉ: *Solsona i el Solsonès*, p. 96 i 117, on parla de dues cases.

9. ACS, Manual del notari Anton Cantons, núm. 537, f. 87r-88v.

ni que fos reduït, requeria espai. La casa del carrer de Sant Llorenç no donava per gaire. Hom pensà a buscar un solar per a bastir-hi un bon col·legi en què s'hi pogués atendre totes aquestes necessitats amb comoditat.

Primerament es pensà en un solar de la partida del *Camp*, just sortint pel carrer del Castell. Es comprà el 13 de desembre de 1770, per «voler construir y fabricar col·legi», a Maria Pallerès viuda de Joan Baptista Folch i Altarriba pel preu de 346 lliures, 2 sous i 4 diners; s'escripturà davant del notari Anton Cantons.¹⁰

Hi va haver dubtes sobre el lloc a escollir. Finalment, l'Ajuntament en la sessió del 15 de juny de 1771 decidí que s'edifiqués als solars de la *Camorra* i per això «se concedia als pares de la Escola Pia los patis que se encontran al soldevall del carrer anomenat de Sant Pau.¹¹»

Una condició que posà l'Ajuntament abans de qualsevol nou pas era que els escolapis havien de presentar els plànols de l'edifici. S'encarregaren al mestre de cases Francesc Pons, el qual també construï el palau episcopal de la ciutat.¹²

El 16 de gener de 1774, l'Ajuntament acordà concedir als escolapis el permís per a procedir a la construcció del nou edifici i els cedí els terrenys públics que havia d'ocupar la nova construcció, com ara la part baixa del carrer de les Llices, com també la placeta o pati conegut com la *Camorra*.¹³

Els escolapis compraren els solars o cases que hi havia en aquell indret. Ho feren en dos blocs. El 18 de febrer de 1774 compraren quatre peces: casa i hort a Josep Ramon, pagès, pel preu de 270 lliures; hort a Jaume Merlet, argenter, per 148 lliures i 4 sous; i hort i cabana a Pere Màrtir Pintor i Anton Pintor i Torrents, pare i fill courers, per 357 lliures 1 sou. La despesa total era de 775 lliures 5 sous.¹⁴ Per a fer front a aquest considerable pagament, els escolapis es varen vendre el solar del Camp comprat el 1770 per 791 lliures 7 sous 5 diners. No

10. ACS, Manual del notari Anton Cantons, núm. 521, f. 216v-219r.

11. ACS, Llibre d'Actes de l'Ajuntament, t. II (1739-1784), núm. 65, f. 143v-144r.

12. Sobre l'arquitecte Francesc Pons, vegeu *Diccionari Ràfols*, 1980, vol. IV, p. 953 i Antoni LLORENS I SOLER: *Solsona i el Solsonès*, p. 98.

13. ACS, Llibre d'Actes de l'Ajuntament, t. II (1739-1784), núm. 65, f. 175r i en *Sabadellum* (febrer 1962), p. 15.

14. ACS, *Trigesimum manuale sive protocollum instrumentorum* (31 desembre 1774 – 10 novembre 1774) del notari Domènec Aguilar, f. 63v-68r.

solament cobrien perfectament la despesa de les tres adquisicions, sinó que la venda era a un preu molt superior al que havien pagat.¹⁵

Es disposava ja d'una part del solar per al futur col·legi. El pare rector Oleguer Jané no esperà a disposar-ho tot per començar. Calia iniciar les obres i mostrar la voluntat de portar a terme l'edificació del nou col·legi. El 9 d'abril de 1774 se'n posà la primera pedra. Oficià el bisbe fra Rafael Lassala i s'aixecà acta notarial de l'esdeveniment. La pedra –segons l'acte– s'«ha col·locat y fet aciento de una pedra treballada per medi de Francisco Pons cerca del cantó més immediat al carrer nomenat del Castell pujant per lo dit carrer de Sant Pau», és a dir, a la cantonada entre els carrers avui anomenats de sant Pau i dels escolapis.¹⁶

El 7 de juny del mateix 1774, es completà l'operació de compra d'una casa a Francesc Sala i Anton Sala, pagesos, per 226 lliures 13 sous 4 diners, i una altra a Josep Canal, draguer, per 573 lliures 8 sous.¹⁷ Aquest segon bloc de compres tenia un import de 791 lliures 1 sou 4 diners. El total que coneixem (no s'han pogut localitzar les escriptures d'alguns solars) del solar adquirit pels escolapis costà 1.566 lliures 6 sous 4 diners.

S'anaren pujant les parets de la nova fàbrica. Calien diners per a pagar l'obra, el cost total previst de la qual era de mil dues-centes lliures. Els escolapis es vengueren les dues cases que habitaven al carrer de Sant Llorenç i que ja hem descrit anteriorment. L'una la vengueren al mateix mestre d'obres Francesc Pons amb data de 4 de juny de 1789, per 175 lliures a compte de les 1200 lliures que li devien per les obres: d'aquesta operació en diríem una permuta. L'altra, a la planta baixa de la qual hi havia l'església, a Anton Torra per 438

15. Escripura notarial de 20 de febrer de 1774 en ACS, *Trigesimum manuale sive protocollum instrumentorum* (31 desembre 1774 – 10 novembre 1774) del notari Domènech Aguilar, f. 68v-71v.

16. Acta notarial en ACS, *Trigesimum manuale sive protocollum instrumentorum* (31 desembre 1774 – 10 novembre 1774) del notari Domènech Aguilar, f. 95v. També referència en D. COSTA I BOFARULL: *Vida y Muerte del Illustrísimo Señor Lasala*. ADS. núm. 253, capítol LX, f. 122-123. Quan s'enderrocà l'edifici no es trobà aquesta primera pedra tot i que es buscà amb gran interès.

17. ACS, *Trigesimum manuale sive protocollum instrumentorum* (31 desembre 1774 – 10 novembre 1774) del notari Domènech Aguilar, f. 1434r-137r. Queden alguns solars dels quals no s'ha pogut localitzar les escriptures: l'hort dels esposos Josep Fòrnols, notari, i M. Àngles Claret, i la casa de Josep Serra, pagès.

lliures. Sempre amb la condició que no les desocuparien fins que no estigués acabada la nova fàbrica.¹⁸

Les aportacions que podien fer els escolapis no cobrien pas ni de bon tros el cost total. Ells sols no haurien pogut acabar el nou edifici. Reberen ajuda de moltes altres persones interessades a dotar Solsona d'un ensenyament en un edifici adequat. Una de les aportacions més considerables fou la del bisbe fra Rafael Lassala, el qual donà 1.700 lliures; canonges, sacerdots i altres bones persones hi aportaren quantitats considerables fins a un total de 7.162 lliures.¹⁹

La construcció no anà de pressa. L'economia de la comunitat no permetia enllestir-la ràpidament. El 1787 encara no era habitable la nova residència, perquè l'Ajuntament continuava pagant el lloguer de la casa on vivien els escolapis.²⁰ Ponz²¹ passà per Solsona i quan publicà el seu viatge el 1788 escriu:

«Los PP. Escolapios y las Religiosas de la Enseñanza tienen su establecimiento en esta Ciudad después del año de 50 del presente siglo, y los nuevos edificios son acomodados a sus institutos, no habiéndose concluido aún el de las Escuelas Pías».

També Francisco Zamora recordava, la tardor de 1788, que *«La Escuela Pía está haciendo ahora su colegio, y no dudo que será muy útil aquí»*.²² Efectivament, fins el 1790 no s'acabà de construir la part d'edifici que ens ha arribat a nosaltres; fou inaugurat exactament el dia 31 de març d'aquest any, tot i que encara hi mancava per acabar una bona part.

Un solsoní ens deixà la següent descripció de l'edifici: tot de pedra picada, obeeix als cànons establerts per la Congregació, amb un pati central i ales a tot el volt, en les quals hi havia les aules a la planta baixa, servint de saló d'actes acadèmics la més gran; i amb les habitacions i les altes estances per a la comunitat en la segona planta.

18. ACS, *Decimum quintum protocollum sive manuale instrumentorum* (2 gener 1789 – 24 desembre 1789) del notari Domènech Aguilar, f. 158r-159v.

19. ADS, *Arxivador "Solsona-Archivo Diocesano"*, Leg. núm. 163 (contingut: Solsona, vario. Documents històrics).

20. *Sabadellum* (febrer 1962), p. 15.

21. *Viaje de España ...* Madrid 1788, tomo XIV, p. 145.

22. Segons PUIG en *art. cit.* p. 9.

També hi havia estances i serveis per als nois de la comarca que assistien als estudis en pla d'internat.²³ L'edifici de Solsona segueix el model, o cànon escolapi, iniciat a Mojà a finals del segle XVII i que encara es manté en peu. La resta de col·legis que existien quan s'edificà a Solsona eren cases aprofitades i acomodades, no noves construccions. Es tardà un segle a aixecar nous edificis en solar sense dependre de cases preexistents; a Sabadell, a Vilanova i la Geltrú i a Sarrià hom pot veure edificis que en certa manera segueixen el cànon moianès, però del qual s'ha suprimit l'ala nord del claustre, fet que deixa l'edifici en forma d'U. La façana mirava al sud (tradicció de les cases de pagès catalanes) i l'església (o l'espai per a construir-la en el nostre cas) quedava situada a la part d'orient.

El nou col·legi es construï dintre del recinte urbà emmurallat de la ciutat, calia apropar l'ensenyament als nois i a les famílies, integrar-lo a la vida ordinària dels ciutadans. Els escolapis no tenien vocació de recol·lectes o tancats, sinó que volien participar de l'activitat, festes i vida de la ciutat. L'escolapi pare Oleguer Janer passà bona part de la seva vida a Solsona i en la seva necrologia llegim que va ser un religiós molt popular i estimat de tothom i que va compondre una novena a sant Llorenç,²⁴ patró del carrer on passaren els primers anys els escolapis, la qual cosa ens indica que els religiosos convivien amb la gent del carrer i participaven en les festes que en aquella època s'acostumaven a celebrar.

L'arquitecte ja hem dit que fou Francesc Pons. Suposem que en treball material i diari hi intervingué el germà operari escolapi Esteve Ribera.²⁵ Aquest religiós havia nascut el 1753 a la Corriu i passà la major part de la seva vida religiosa a Solsona. Als trenta anys decidí fer-se germà escolapi, és a dir, ingressà a l'orde el 1784 i va fer el

23. A. LLORENS I SOLÉ: *Solsona i el Solsonès*, p. 96.

24. *Novenario devoto al Invictísimo Mártir y Levita San Lorenzo, a quien por los prodigios que llueve el cielo y favores que benignamente dispensa por su intercesión ha tomado por Titular la calle de la Ciudad de Solsona llamada antiguamente La Seo y ahora de San Lorenzo. Sale a luz a devoción y expensas del R. Francisco Capella y Corominas Presbítero Beneficiado de la Iglesia Catedral y otros devotos, por el Hno. Olaguer Janer de María Santísima Clérigo Profeso de la Religión Mariana de las Escuelas Pías*, Vic impremta de Pedro Morera [imprimatur de 1759]. *Vegeu Sabadellum* (febrer 1962) p. 14-15.

25. Llogari PICANYOL: *Sesenta años de fecunda labor cultural y pedagógica en los colegios de escolapios de Cataluña 1776-1836*. Sabadell 1966, p. 95.

noviciat allí quan s'estava construint l'Escola Pia de Solsona. El catàleg de religiosos de 1784 em fa esment com a novici germà i «arquitecte». Ja feia anys que s'anaven aixecant les parets de l'edifici i probablement la seva aportació consistí a tallar aquesta pedra treballada que adorna algunes parts de la construcció.

Si ens fixem en l'exterior de l'edifici, hi veurem que hi ha una notable diferència entre el material emprat en les parets de la primera planta (o planta baixa) i els carreus que formen les altres dues plantes (primer i segon pis). A la llinda d'una de les portes hi ha gravat l'any 1777, la qual cosa sembla indicar que aquest any s'acabà la primera planta. En quatre anys s'havia edificat aquesta part de la nova construcció. El rector de la casa era el pare Oleguer Janer, home voluntariós i estimat a Solsona entre altres motius per l'obra empresa.

En la construcció observem, doncs, que hi ha dues etapes: la primera de 1770 a 1777, que va des de la compra del Camp fins a la benedicció de la primera pedra. La segona comprèn els anys de 1784 a 1790, és a dir, des de la signatura de l'escriptura de construcció fins a la inauguració i trasllat de la comunitat i alumnes. Els dos rectors d'aquestes etapes foren respectivament els pares Oleguer Janer i Miquel Busqué. Ells foren els constructors del col·legi. Tal vegada la diferència de tipus de construcció i de carreus entre la primera planta i la resta expliqui les dues etapes constructives que acabem d'indicar. La primera va acabar el 1777 (any que figurava a la porta del Jutjats) i la segona es devia reprendre alguns anys després de l'arribada del germà Esteve Ribera, el 1784.

Recordem la narració que Tomàs Bajona ens llegà de la inauguració del nou edifici:

«En lo any 1790 en lo mes de mars dia 31 mudaren de Colegi los PP. Escolapios en lo carrer de Sant Pau alias la camorra i tenian lo colegi o casa al carrer de St. Llorenç: anaren en Professó a dos quarts d'onze el matí i portaren St. Josep de Calasans i anaren molts senyors amb atxes i los Minyons també amb atxes i de minyons n'hi havia cent i cantaren lo Te Deum i darrera del sant hi havia lo P. Rector que era Miquel Busqué de Mataró fill i al costat lo Lic. Josep Torrevedella Vicari perpetuo de este i al altre costat lo Dr. Josep Anton Font de esta, i los Padres Conventuals eren P. Agustí Barnés de Mataró, P. Gregori Arderiu, P. Ferran Pitxot de Barcelona, P. Joan Serés de Moiá, P. Francesc

[Mongol] de Mataró organista, Hno. Nicolau Mallol de Mataró, Hno. Vicens Serca de Moyá».²⁶

Abans d'abandonar l'edifici encara podem fixar-nos en un detall que tal vegada a més d'un visitant ha passat desapercebut. Els balcons no surten, les baranes (barrots de ferro) queden al nivell de les parets; són com finestres però obertes fins al pla del pis i una reixa separa de l'exterior mentre que en les finestres és paret. ¿Per què l'edifici dels escolapis té aquest tipus de balcó? La cosa té història llarga per a l'Escola Pia. La qüestió se suscità arran de la construcció del col·legi d'Oliana. En aquella població es projectaren uns balcons sortints. Però els religiosos que podríem anomenar conservadors hi protestaren argumentant que això permetia sortir de la casa religiosa i al·ludint a problemes de moral que podrien sorgir si els religiosos podien abocar-se al balcó. Es va recórrer als superiors de l'orde i no hi hagué possibilitat d'acord. Finalment, el greu problema dels balcons arribà a la Santa Seu i aquesta dictaminà que no era digna d'una casa religiosa tenir balcons que sortissin de l'edifici. Per això els balcons de Solsona estaven oberts esperant poder-hi fer el sortint, però quedaren per sempre amb la reixa arran de paret.

L'ENSENYAMENT

No es tardà massa a recollir el fruit de l'educació que donaven els escolapis. L'Ajuntament en donà l'any 1760 el següent testimoniatge com a resposta a la pregunta que el de Valls li havia fet. Recollim tot el text perquè és summament interessant:

«Que no solamente es imposible exponer el menor inconveniente resultante de la fundación del collegio de los padres de la Esquela Pia, si que seria (?) de la misma verdat no expressar que todo este pueblo ha logrado una felis transformación desde que los padres de tan santo instituto regentan las esqüelas de los primeros rudimentos y de las buenas letras, contestando la infatigable explicacion de los referidos padres las buenas costumbres que relucen en los muchachos, su singular destresa en leer

26. *Sabadellum* (febrer 1962), p. 15.

*y escribir con caracteres nunca advertidos en estos payeses, su extraordinaria pureza en el ideoma latino y otras relevantes circunstancias, que se (?) serían y son conseqüentes necessariamente a todo lo que se acaba de referir. Siendo digno de la más particular consideración que por su ayrado y brillantes prendas se han merecido los dichos padres una muy especial veneración, pregonando su sabia conducta todos los que han llegado a tener algún conocimiento de lo mucho que se adelantan sus discipulos. Sería nunca acabar hazer relación individual del notorio provecho que se ha difundido en esta ciudad y pueblos comarcanos, de forma que, en el consepito común, fue sin duda inspiración divina el pensamiento de introducir en estos ciudadanos la ensenyansa de tan santos varones».*²⁷

Tenim ja algunes dades del lloc de l'escola, primer al carrer de Sant Llorenç i després al de Sant Pau. Però, què ensenyaven els escolapis? Segons la concòrdia signada el 1757, l'escola era pública –com totes les dels escolapis fins la segona meitat del segle XIX– i gratuïta per a tots els alumnes i nivells acadèmics. Les matèries pactades en la concòrdia eren les primeres lletres, el llatí i la retòrica. No es parla ni de comptar ni d'aritmètica.

La primera classe era la de llegir. Sabem el nom de bastants mestres que hi esmerçaren el seu esforç en aquesta aula; però malauradament no podem concretar les dades exactes. Val la pena de totes maneres recordar el nom d'alguns dels mestres dels més petits: els pares Antoni Olivilla, Magí Recolons i Joan Renom amb el germà operari, Francesc Mongol.

La segona classe acostumava a ser la d'escriure i d'aritmètica; aquesta última matèria es completava entre els escolapis amb la part comercial o aritmètica pràctica. Quan el nombre d'alumnes era reduït, s'ajuntaven amb els de la classe anterior o d'escriure, però formant un grup separat. Com deia anteriorment, els defensors de la línia progressista demanaven la formació d'una classe d'aritmètica, perquè molts nois després ja no continuaven els estudis, sinó que anaven a treballar; el llatí era només per als que volien seguir carrera eclesiàstica. Quan el nombre d'alumnes que no havien de continuar els estudis de llatí ho permetia, es formava la classe d'aritmètica o

27. ACS. Lligall 93 (1760-1769), plec 9.

com se'n dirà molt endavant, la primària completa: era la classe que Josep Calassanç considerava clau en l'escola, perquè hi anaven els alumnes que després s'integraven al món laboral. Els dos mestres escolapis més eminents d'aritmètica que passaren per les aules de Solsona foren els pares Josep Anton Llacuna²⁸ i Francesc Ferrer²⁹. De manera especial s'ha de recordar que aquest darrer fou traslladat de Solsona a Mataró; el 1797. A Solsona excel·lí com a bon coneixedor de l'aritmètica pràctica o comercial i bon mestre també, motiu pel qual els superiors li encarregaren la programació de la matèria per a tots els col·legis de la província. Publicà alguns llibres sobre aritmètica; Juan Corminas³⁰ en fa el següent elogi: «*Después de Poy fue este sacerdote el que promovió y tal vez más el estudio de la aritmética mercantil en el Principado.*»

El llatí i la retòrica eren les dues aules que formaven la secundària, que en diríem actualment (elemental i superior o ESO i Batxillerat). Formaven una unitat o es dividien en dues aules amb els respectius professors segons el nombre d'alumnes. En la de llatí, s'hi estudiava la gramàtica i la sintaxi llatines amb abundants exercicis de traducció del llatí al català i del català al llatí; segons les normes de Carles III, el català fou substituït pel castellà. En la retòrica s'examinaven i traduïen els autors clàssics (en prosa, poesia, teatre) de manera semblant al que avui en dirien història de la literatura clàssica o anàlisi de textos per a aprofundir l'estil de cada autor. Es complementava amb l'estudi de la història (o cronologia, com s'acostumava a dir-ne), geografia, mitologia i costums del món grecoromà clàssic. Com a data ben excepcional cal anotar que el 1782 a Solsona s'ensenyava la llengua francesa als alumnes de retòrica.³¹

28. Dades biogràfiques en LI. PICANYOL: *Sesenta...* p. 93.

29. Dades biogràfiques en *Diccionario Enciclopédico Escolapio*, vol. II, Salamanca: Publicaciones Calasancias, 1983, p. 228 i en J. FLORENSA: «La biblioteca en la formació dels mestres escolapis durant el segle XVIII: l'aritmètica», a *Actes de les XIII Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*. Vic 1997, p. 75-82.

30. *Suplemento a las memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de escritores catalanes publicadas* por el Excmo. e Ilmo. Sr. D. Félix Amat, Burgos, 1849, p. 108.

31. Vegeu Antonii CAPDEVILA et OLZINA *Rivipullensis humaniorum litterarum in Scholis Piis Coelsonensibus alumni emeriti de priscorum Coelsonensium Pietate, et Religione ad Coelsonenses ORATIO habita in acris Scholarum Piarum Aedibus Coelsonae V. Idus Septembris an. à nat. Dom. 1782*, Barcelona per Carles Gibert i Tutó.

Els escolapis, que sempre miraven la pràctica, veieren que calia afegir-hi alguna cosa de la llengua pròpia. Per a llegir s'usaven llibres en català. L'aritmètica es donava en català i s'hi afegiren algunes nocions de gramàtica castellana. A la secundària també es comentava algun autor no llatí i es practicava la redacció castellana. Un costum que ja venia de sant Josep Calassanç era que els alumnes de llatí havien de presentar cada dilluns una redacció, diguem-ne especial, explicant el que havien fet el diumenge; la particularitat era que la podien fer en qualsevol llengua coneguda. Alguns mestres insinuaven que convenia fer-la en català, perquè no era una redacció pròpiament escolar.

Per Solsona hi passaren mestres escolapis de molta talla; per no allargar massa la llista quedem-nos-en només amb dos, a més dels que ja he citat abans. El pare Jaume Vada (1764-1821)³² fou una de les grans figures escolàpies que fins i tot ha transcendit el món escolar. Ensenyà retòrica a Solsona entre el 1795 i el 1801 i d'aquí passà a Mataró. L'any següent publicà *La Fama en lo Parnàs*³³ poema considerat una de les obres literàries de la prerenaiença de la nostra llengua. Fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Un altre mestre escolapi i llatínia insigne que passà per Solsona entre 1808 i 1815 fou el pare Ramon Ribera i Mont (1781-1846)³⁴; a Solsona precisament és on aprofità l'avinentesa d'estar al costat del pare Jaume Arbós, un altre brillant llatínia, per a formar-se i després ampliar els coneixements amb l'estudi del grec. De les seves aules sortiren joves ben formats en les llengües clàssiques. Podríem ampliar la llista de mestres insignes que ensenyaren en les aules de Solsona amb els noms del pares Agustí Barnés, Joan Ferrer, Narcís Tarter, Jeroni Reixach, Vicenç Tió, etc. Solsona era ciutat amb seu episcopal i calia que els alumnes que es formaven als escolapis adquirissin una bona preparació en la llengua que després en la cúria episcopal els serviria per a desenvolupar-se amb facilitat.

En les capitulacions entre l'Ajuntament i l'Escola Pia

32. Dades biogràfiques en Ll. PICANYOL: *Sesenta ...* p. 185-187 i en *Diccionario Enciclopédico Escolapio*, vol. II, Salamanca 1983, p. 557.

33. Vegeu M. de RIQUER - A. COMAS: *Història de la literatura catalana*, vol. 4, Barcelona 1964, p. 700-704.

34. Dades biogràfiques en Ll. PICANYOL: *Sesenta...* p. 216-218 i en *Diccionario Enciclopédico Escolapio*, vol. II, Salamanca 1983, p. 463.

s'especificava que aquesta institució es comprometia a explicar la Doctrina Cristiana els diumenges a l'església o en les places. Era un costum escolapí des dels primers temps. Els diumenges a la tarda, amb un toc especial de campana convocaven els alumnes a doctrina. Del col·legi, en sortia una processó encapçalada per un estendard seguit per uns quants religiosos o mestres; els alumnes s'anaven afegint a la processó; es cantaven les lletanies de la Mare de Déu o Lauretanes. Arribats a la plaça o església assenyalada, s'h feia la sessió catequística. Un grup d'alumnes prèviament designats formaven en dos bàndols que es preguntaven i contestaven el catecisme de memòria; l'acte era públic i els pares i familiars dels alumnes que hi intervenien hi assistien embadalits contemplant l'actuació de llurs fills. Un escolapí dirigia unes paraules als alumnes, i de retruc als grans, explicant o comentant algun dels punts que s'havien preguntat entre els nois. Un cant posava punt final a l'acte. Cadascú se'n tornava cap a casa. Aquest acte públic complementava l'ensenyament del catecisme que es feia diàriament a les escoles segons el nivell dels alumnes durant la primera mitja hora del matí i les explicacions que el professor donava l'últim quart d'hora de la tarda. El llibre o catecisme que s'estudiava a les escoles escolàpies era variat i s'acomodava al que ordenava cada bisbe per al seu territori. Com que això creava diferències entre col·legis, en 1788, el pare provincial Francesc Prats declarà com a obligatori per a tots els col·legis escolapis catalans el catecisme del doctor Francesc Mateu i Smandia, antic alumne de l'Escola Pia de Mataró i rector de Sant Boi de Llobregat: *Compendi o breu explicació de la doctrina cristiana en forma de diàleg entre pare i fill*. Els escolapis en feren diverses edicions pròpies; en total sembla que passaren del centenar les publicades en català, en castellà i bilingües. Es tracta d'un text breu, senzill, d'estil directe.³⁵ El bisbe de Solsona Rafael Lassala i Losela (bisbe diocesà de 1773 a 1792) publicà el 1790 dos catecismes en edició catalana i castellana: *Catecisme menor* i *Catecisme major*³⁶. En algun moment, el primer dels catecismes serví als alumnes dels escolapis com a text: en efecte, el 13 de desembre de 1790 els nois dels escolapis obsequiaren el bisbe Lassala amb una vetllada amb preguntes i respostes del *Catecisme menor*, i

35. Sobre el text vegeu L. RESINES: *La catequesis en España. Historia y textos*, Madrid 1997, 494; sobre l'ús entre els escolapis, Ll. PICANYOL: *Sesenta ...* p. 150.

36. L. RESINES: *La catequesis ...* p. 482-484.

com que estava malalt ho feren en la sala del palau episcopal.³⁷ En el nostre Arxiu provincial conservem un exemplar del *Catecisme menor* (Cervera 1790), en el qual a les guardes i a la primera plana s'hi llegeixen unes anotacions manuscrites d'allò més interessants. En efecte, gràcies a aquestes anotacions ens assabentem que l'exemplar en qüestió va ser enviat pel pare Leandre Baura de Sant Tomàs d'Aquino el 1790 (el mateix any de la publicació) des del col·legi de Solsona al jove escolapi Fausto Abril, estudiant de teologia a Oliana; el futur teòleg el conservà i el deixà a la biblioteca de la comunitat de Sabadell de la qual va ser rector anys després. El bisbe Lassala era conegut dels escolapis perquè a València havia estat bisbe auxiliar de Mons. Andrés Mayoral, el qual donà suport en tot moment als escolapis d'aquella ciutat, engrandí el col·legi amb un seminari de nobles o Seminario Andresiano i llegà a la comunitat la seva rica biblioteca que encara avui pot consultar-se. Lassala es movia en el cercle, doncs, de Mayoral i també de Gregori Mayans, és a dir, entre els il·lustrats valencians. Si el llibre de catecisme no serví als escolapis per a text escolar, sí que despertà en alguns d'ells interès per seu valor teològic i per la seva base bíblica. Veiem, doncs, que els escolapis de Solsona estaven al corrent de les novetats religioses que es publicaven; no eren uns mestres amb uns mètodes i coneixements estereotipats, ben al contrari s'intercanviaven les novetats i s'instruïen constantment.

ELS ALUMNES

Poca cosa sabem dels alumnes de l'Escola Pia de Solsona. En l'aspecte quantitatiu, les xifres de què disposem són aproximatives. En la taula següent hi he agrupat les informacions amb què comptem. Els interns sempre foren molt pocs: no arribaren a deu. A finals del curs 1781-1782 es presentaren dos alumnes de retòrica (única dada que tenim): Antoni Capdevila i Gaietà Anglís, col·legial o intern:³⁸ dos noms d'alumnes que no eren evidentment tots els de l'aula de retòrica.

En diversos documents de l'Ajuntament de Solsona, s'hi fa esment que al col·legi dels escolapis assisteix un bon grup de nois de pobles

37. ARMAÑÀ: *Oración fúnebre Fray Rafael Lassala*. 1792, p. 22.

38. A. CAPDEVILA: *Oratio* ... Barcelona 1782, p. 29 i 22.

de la comarca. En una ocasió es parla d'Olius, Castellvell, Joval, Clariana, Llobera, Clarà, Lladurs.³⁹

Taula del nombre d'alumnes

Any	A	B	C	D
1756	140			
1788	200			
1796	350	170	80	100
1829	393			

A = total. B = Primeres lletres. C = Gramàtica i retòrica. D = Aritmètica

La taula precedent és evidentment molt incompleta i amb dades aproximades excepte les de 1796. Veiem, però, que el nombre d'alumnes s'incrementà i superà els tres cents quan els escolapis encara vivien al carrer de Sant Llorenç. El nombre inicial es duplicà de sobres. Però és molt significatiu el nombre de 1796, perquè ens dona la dada del centenar de nois que cursaven l'aritmètica, és a dir, els que no seguirien carrera, sinó que en acabar l'escola amb l'aritmètica s'incorporaven al món del treball. Aquest nombre considerable de futurs artesans, pagesos, botiguers, etc., que rebia una formació bàsica molt completa, fou el que va fer progressar la ciutat de Solsona en els oficis artesans i l'agricultura. Els membres de l'Ajuntament eren quasi tots artesans i l'artesanía era l'activitat que donava més vida a la ciutat. Madoz, en el *Diccionario geográfico* assenyala a la ciutat les fàbriques següents: 8 de ganivets i baionetes, 3 de llantiols, 4 de lampisteria, 2 de caldereria i 2 de clavillers. La cultura mitjana de la majoria de la població era ben considerable. Aquesta peculiaritat de Solsona coincideix amb l'afirmació d'un altre autor de 1780: «*En la ciudad hay cerrajeros, cuchilleros y otros artífices que saben valerse de este metal [ferro] con mucho beneficio suyo*».⁴⁰

Segons el cens Floridablanca,⁴¹ el grup laboral més nombrós estava

39. ACS, Lligall 143 (1854-1856), plec 2, doc. 19.

40. *Discurso sobre la agricultura, comercio e industria del principado de Cataluña (1780)*, publicat a cura d'Ernest Lluch. Barcelona, 1997, p. 299.

41. Publicat per J. IGLÉSIA: *Cens de Floridablanca*, vol. II, Barcelona 1970, p. 361.

format pels 344 treballadors del camp (30 «labradors» i 315 «jornalers»), seguit d'un grup de 92 entre comerciants, fabricants i artesans; 11 persones amb professions liberals (advocats i escriptors) i finalment 36 entre els quals predominaven els militars i els funcionaris de l'Estat. L'aritmètica que ensenyaven els escolapis anava dirigida a la gent d'ofici i se'n beneficiaven alhora tant els pagesos com els artesans.

Els escolapis contribuïen amb l'escola a la prosperitat i progrés de Solsona.

Heus aquí un cas singular i anecdòtic d'un alumne. Gaietà Ripoll i Pla va néixer a Solsona el 1768; fou metge. Deportat a França durant la Guerra del Francès, s'hi imbuí de la doctrina de Rousseau. Tornà a Espanya i s'establí com a mestre a Russafa (País Valencià). Acusat i processat per la Inquisició, fou la última persona executada –31 juliol 1826– per aquesta institució. S'intentà la seva conversió i un dels eclesiàstics que més hi pogué influir fou un escolapi:

*«No bien se vio Ripoll en presencia del Padre Lorenzo Ramo [escolapi del col·legi de València], le manifestó con sinceridad que le inspiraba amor y filial respeto, entre otras razones por- que había estudiado gramática latina con los Padres escolapios del Colegio de Solsona, su patria, y conservaba de sus antiguos preceptores los más agradables recuerdos».*⁴²

La llavor sembrada a l'escola no es perd mai del tot.

PROBLEMES ECONÒMICS

La marxa econòmica del col·legi sempre va ser deficient; no s'aconseguí mai una situació sanejada. La construcció del nou edifici comportà un endeutament que no s'eixugà mai. Cinc anys després d'acabar-se el nou edifici començava la Guerra Gran (1795), la qual afectà profundament Catalunya en general i en particular les comarques interiors. El que ajudava més a equilibrar el balanç del

42. Gaspar BONO SERRANO: *Miscelánea religiosa, política y literaria*, Madrid, Imp. de Viuda de Aguado e Hijo, 1870, p. 379-393. Sobre Ripoll, vegeu: *Enciclopèdia Catalana*. Gaietà Ripoll és el protagonista de la novel·la d'Alfred BOSCH *Inquisitio*, Barcelona: Columna, 2006; la personalitat del pare Ramo que s'hi dibuixa no la crec prou ajustada a la realitat.

col·legi era l'aportació dels interns, els quals, tot i ser pocs, suposaven una entrada considerable; el 1795 pel concepte d'interns entraren 1.363 lliures, mentre que el total era només de 2.421 lliures. Sense interns, la casa anava molt justa. Les guerres i èpoques amb conflictes abundaren a Catalunya i foren desastroses per als col·legis en general i per al de Solsona en particular. Un balanç de la casa de 1805 diu que les entrades sumen 1.120 lliures 4 sous 2 diners (molt inferior a les entrades de 1795 que foren de 2.421 lliures) i les despeses arriben a 1.376 lliures 10 sous. El saldo és clarament deficitari. La situació s'agreujà perquè els deutes per la construcció del col·legi que encara s'arrossegaven sumaven la quantitat de 3.992 lliures 17 sous 10 diners. ¿Com es podien pagar deutes si cada any hi havia dèficit? El rector, P. Jaume Arbós, tenia tota la raó quan afirmava que «*este Colegio gasta mucho más de lo que adquiere y todos los años empeora*». ⁴³

Sobre aquest problema, s'hi afegí que l'Ajuntament, almenys des de 1805, deixà de pagar puntualment les quantitats acordades, probablement com a conseqüència de la mateixa causa. El monarca havia concedit als escolapis la quantitat de 4.106 rals 22 maravedís per a la construcció de l'església. La forma de pagament era a través de l'Ajuntament; el municipi, però no volia fer efectiva la quantitat. Demandes i més demandes fins que escolapis i municipi arribaren a un acord i el segon pagà el deute, però era l'11 de maig de 1831: més de vint-i-sis anys d'espera. ⁴⁴

Si fins el 1805 les finances havien anat malament, els anys posteriors no milloraren pas. Al deute de l'Ajuntament, cal afegir-hi ara les nefastes conseqüències de la Guerra del Francès, primer, i el Trienni Liberal a continuació, amb l'aixecament absolutista després i al cap de pocs anys s'encengué la primera carlinada. Un balanç econòmic de 1828 ho palesa: entrades 1.319 lliures 19 sous 1 diner, i despeses 1.723 lliures 3 sous 9 diners, és a dir, el saldo negatiu puja a 403 lliures, 4 sous 8 diners. ⁴⁵ En termes estrictament econòmics, la solució era plegar.

43 . Document en l'Arxiu Provincial de l'Escola Pia de Catalunya: 07-04 / caixa 3.

44. ACS, Libro de Actas del Ayuntamiento, t. III (1822-1831), núm. 66, f. 175v – 176r.

45. V. FAUBELL: *Acción educativa de los Escolapios en España (1733-1845)*, Madrid: Fundación Santa María, 1987, p. 142

Taula resum en lliures d'entrades, despeses i dèficit

Any	Entrades	Despeses	Dèficit
1795	2421	2421	—
1805	1120	1376	256
1828	1319	1723	404

MOMENTS CONFLICTIUS DEL SEGLE XIX

Durant la guerra del Francès no consta que el col·legi sofrís desperfectes ni patís greus problemes: sembla que només danyaren la capella.⁴⁶ Les tropes fidels a la Junta Suprema entraren a Solsona el 8 de juny de 1811 a les onze del matí; els caporals i sergents s'instal·laren al col·legi dels escolapis.⁴⁷

La casa serví de refugi en algun moment per a religiosos d'altres poblacions ocupades pels francesos, com el pare Jaume Vada, que es trobava a Mataró. Segons la relació de defuncions de religiosos escolapis esdevingudes a Solsona, la majoria es donaren entre 1809 i 1813; és a dir, que dels onze religiosos morts a la ciutat, set moriren en el curt període de cinc anys. Crec que això té una explicació. Els religiosos grans que ja no podien treballar a l'escola es dedicaven a atendre les confessions, misses i altres serveis annexos a les esglésies escolàpies; Solsona no tenia església gran oberta al culte i per tant no s'hi enviaven religiosos d'edat avançada. Per això no hi havia habitualment gaires defuncions. Durant la Guerra del Francès, alguns religiosos, amb motiu o sense, se sentiren perseguits i cercaren refugi en les cases de l'interior, especialment en aquesta de Solsona; per això hi hagué aquestes defuncions nombroses. Després de l'ocupació napoleònica, la situació tornà a la normalitat.

Al principi del trienni liberal, el bisbe convocà, entre altres, als escolapis a l'acte de jurament de la Constitució que tingué lloc a la catedral el 25 de març de 1820.⁴⁸ Durant el trienni,⁴⁹ la ciutat es trobà

46. Rafael d'AMAT I DE CORTADA: *Calaix de sastre*, vol. VIII, Barcelona 1996, p. 314

47. A. LLORENS I SOLÉ: *Solsona en les guerres del segle XIX a Catalunya*, p. 56.

48. A. LLORENS I SOLÉ: *Solsona ...* p. 76.

moltes vegades en la línia de front i de partició dels dos bàndols. El rector pare Jaume Arbós era de tendència absolutista i quan entraren al final les tropes liberals va haver de fugir i refugiar-se a França; tornà aviat perquè no s'havia compromès en res. El professor de retòrica, pare Vicenç Tió, antifrancès i liberal, havia participat en les patrulles que el 1810 el Maresme organitzà per defensar la comarca des de l'alt de Mongat; l'experiència de la derrota devia atemperar-li els ànims i durant el trienni liberal no se significà. Bon professor de filosofia i de teologia a més de la retòrica que explicava a Solsona.

Per si no n'hi havia prou amb els dos bàndols del país, el 28 d'abril de 1823 els Cent Mil Fills de Sant Lluís incendiaren els convents i esglésies dels caputxins i dels dominics; els escolapis no es veieren afectats.⁵⁰

Sabem que durant el trienni liberal es féu la primera partició de Catalunya en províncies. Cada vegada que s'ha parlat de crear províncies, ha sorgit la pugna entre diverses ciutats per a ser designades com a capital. En aquell moment també es discutí quines ciutats tenien més mèrits per a ser capitals de província. Solsona presentà la seva candidatura i en el *Diario de Barcelona* del 23 d'abril de 1821 (p. 899-902) es publicà un article en el qual s'argumentava que entre els avantatges de Solsona sobre la Seu d'Urgell, una altra pretendent, calia anotar-hi que ells tenien col·legi de l'Escola Pia. Els solsonins estaven cofois dels seu col·legi.

Els liberals foren els primers a donar normes sobre l'ensenyament, publicaren els primers decrets i un reglament, els qual legislaven per primer cop sobre les escoles. En el *Proyecto de reglamento general de primera enseñanza* publicat el 1822 hi ha un article que es refereix als edificis escolars i diu el següent:

«El edificio en que se establezca la escuela, se procurará por todos los medios posibles que presente una sencilla y muy noble magnificencia, y se distinga de los demás de la población, a fin de que todos conozcan que se halla destinado al objeto más grandioso e importante, y que más influjo tienen en la prosperi-

49. Sobre aquest període, vegeu J. FLORENSA: *L'ensenyament a Catalunya durant el trienni liberal (1820-1823): el mètode dels escolapis*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1996, p. 175.

50. A. LLORENS I SOLÉ: *Solsona ...* p. 98.

dad de los pueblos, y escite en todos el deseo de penetrar en aquel recinto de la inocencia y semillero de virtud.»

Els solsonins ja gaudien d'un edifici amb aquestes característiques que somiava el govern liberal. Poques poblacions del Principat podien exhibir una construcció tan notable. En els anys de vida que ja tenia el col·legi escolapi de Solsona des de 1757, encara no s'havia generalitzat ni de bon tros la idea que la instrucció i l'educació influïen en la formació d'una persona. L'Escola Pia ofería un centre amb tots els avantatges materials.

EL TANCAMENT

L'Escola Pia no tancà el col·legi, ni abandonà Solsona. Els carlins la foragitaren el 1837. En efecte, els partidaris de Carles entraren a Solsona la nit del 20 al 21 d'abril de 1837. Després d'uns dies de lluita dominaren la ciutat.⁵¹ El col·legi escolapi no es trobava en els escenaris de la lluita i, per tant, no patí destrosses. Pocs dies després, del 15 al 19 de juny, el pretendent reial Carles s'hostatjava a la ciutat en l'anomenada expedició reial. Consta que visità les monges de l'Ensenyança, l'hospital i la capella de la Mare de Déu del Claustre; no sabem que s'acostés ni rebés els escolapis. L'expedició planejada com a triomfal s'havia convertit, però, en luctuosa. El dia 12, tres dies abans de l'entrada reial a Solsona, les tropes que acompanyaven el pretendent sofriren una forta derrota vora de Gra davant les tropes del baró de Meer amb més de 600 morts i de moltíssims ferits. Va caldre atendre aquests ferits. L'edifici dels dominics i el dels escolapis foren convertits en hospitals de sang. Són els hospitals dels quals la mare Teresa Janer i les seves sis companyes expulsades de Cervera el març de 1836 pels liberals tingueren cura per encàrrec del pretendent. Els frares dominics no eren al convent perquè la desamortització i la supressió de regulars els n'havia expulsat. Ara tocà el torn de sortir de casa als escolapis. Els carlins els foragitaren de l'edifici amb tantes dificultats aixecat i ells abandonaren la ciutat perquè no hi tenien res a fer. Després la ciutat demanà als escolapis que hi tornessin, però les

51. J. M. MUNDET I GIERÉ: *La primera guerra carlina a Catalunya*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1990, p. 404 i altres.

repetides instàncies dirigides als superiors resultaren inútils. Per què no tornàrem?

No hi va haver, al meu entendre, una raó o causa concreta que fessin prendre la decisió de tancar l'escola, sinó més aviat fou un conjunt d'aspectes allò que decantà els superiors a preferir altres ciutats del Principat abans de tornar a la de Solsona, tot i el bon tracte que sempre hi havíem –i seguiríem– trobant-hi. Crec que algunes de les coses que he dit anteriorment ja donen una part de l'explicació. El dèficit econòmic crònic que s'anava acumulant; la inestabilitat política que afectava i molt les vies de comunicació en la Catalunya interior, inestabilitat que no acabà pas amb la primera guerra carlina. Sense tranquil·litat no hi havia possibilitat de comptar amb interns i sense interns el col·legi no tenia entrades suficients per a subsistir.

M'he referit també el poc nombre d'alumnes que acostumava a tenir el col·legi: un centenar aproximadament (no els dos-cents que ens diuen algunes fonts). En altres poblacions en algunes aules sobrepassaren els dos-cents i en conjunt sumaven més de quatre-cents alumnes. Tant per tant, valia la pena escollir aquells llocs on es podia atendre més alumnat amb el mateix nombre de professors.

Després de la Guerra del Francès fins a la restauració de 1845, la Província patí el problema de manca de vocacions. El reclutament de noves vocacions i la seva formació foren una preocupació constant dels superiors. Els dos primers provincials de la restauració, pares Vicenç Tió i Narcís Tarter –tots dos havien treballat al col·legi solsoní en la seva joventut– donaren preferència a les fundacions en poblacions on es podia preveure que en sortirien vocacions. Així, el pare provincial escrivia a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú que de moment no es fundaria a la ciutat perquè no hi havia cap escolapi del lloc i en canvi sí que es faria a Olot perquè d'aquella comarca ja havien entrat a l'Escola Pia força religiosos. Tanmateix Solsona no havia estat terra de vocacions per a l'Escola Pia. Només tres religiosos fins a l'any de la supressió del col·legi: Miquel Vives (1866-1887), que morí novici, el pare Isidre Alterachs (1693-1729) que professà l'any 1709, el germà Josep Muixí (1717-1797). Un altre entraria més tard: el germà Joan Vives i Barrera (1869-1938), el qual professà el 1890. De la comarca, n'entraren només dos en el període del col·legi, tots ells per a germans: Agustí Folch (1735-1787), Esteve Ribera (1753-1843); i dos més després del tancament de la casa: Joan Bertran (1844-1907) i Emeteri

Rius (1844-1901). L'Escola Pia necessitava braços i a Solsona no n'hi trobava.

Una altra explicació pel poc interès a reobrir el col·legi de Solsona crec que fou el fet que la ciutat era seu episcopal i per tant tenia molta importància la preparació en humanitats i en llatí de cara a les vocacions al sacerdoci diocesà i per a una futura carrera eclesiàstica o per a un exitós currículum; l'opció que aquells anys posteriors a 1845 feren els escolapis, era precisament la de fomentar en els col·legis propis l'ensenyament de les matemàtiques i de les ciències (a més de la primària). Quan l'Estat espanyol va anar implantant una secundària organitzada, que quedà definida plenament amb la llei Moyano de 1857, la qual equiparà el batxillerat i els estudis d'humanitats que es donaven als seminaris o institucions similars. Els dos currículums donaven les mateixes possibilitats. Els bisbats optaren i afavoriren les humanitats perquè ajudava més per als estudis posteriors de filosofia i de teologia que s'havien de cursar en llatí. Els escolapis es dedicaren totalment al batxillerat. Per aquest motiu, per exemple, no s'arribà a una entesa amb la població de Banyoles el 1856: un grup amb suport de la parròquia i el bisbat volien humanitats i un altre grup volia que els escolapis impartissin el batxillerat. Guanyaren els primers i no es portà a terme la fundació.

Creo que tots aquests fets i qüestions influïren en la decisió dels escolapis de no tornar, tot i la insistència de Solsona a demanar que reobrisin l'escola.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Concessió del permís per a vendre les antigues escoles i aplicar el seu producte a la construcció de l'edifici de l'Escola Pia al carrer Sant Pau.

Archivo Histórico Nacional: *Consejos*, Legajo 6125, año 1796, núm. 25

Señor⁵²

Habiendo ocurrido en el año de 1755 al S.or D.n Fernando el VI exponiendo la caída de Solsona, los graves daños, q.e experimentaban sus vecinos por la mala enseñanza de primeras letras y Gramática, y solicitando se encargase á tres Religiosos escolapios del Colegio de la villa de Oliana á consulta del Consejo de 13 de Marzo de 1756 se sirvió S. M. conceder licencia á la Justicia y Regidores de la referida Ciudad para q.e pudiesen establecer en ella tres Religiosos de la escuela pia del Colegio de Oliana p.a la enseñanza de primeras letras y Gramática, con el estipendio de 140 libras Catalanas que acostumbra dar la Ciudad á los maestros, y las 100 mas de la Pia fundacion dedicada á este fin, cuyos Religiosos hubiesen de residir y parar en la casa dedicada para la enseñanza quedandose claustrales y subditos á el Colegio de dha villa de Oliana, con calidad de que ante todas cosas el Ayuntamiento de Solsona capitulase con el Provincial de dha religion q.e siempre que aquel comun quisiese quitar á la Religion dhos Magisterios deverian los tres Padres desaloxar la casa de la enseñanza que se les destinaba y bolverse á su Colegio de Oliana, previniendose tambien en la Escritura de Capitulacion, q.e en ningun tiempo pudiesen ser mas de tres los Religiosos escolapios que se establecieren en Solsona, con solo el permiso de tenerse Lego para el ministerio de cocina, sin que unos, ni otros pudiesen usar de Alforja, ni hacerse llega ó pedir en ningun modo limosna por dha Ciudad y su Comarca, y q.e no pudiesen tener Iglesia publica, si solo oratorio privado y en parage retirado dentro la Casa de su abitacion con encargo especial que hicieron á dha Ciudad de Solsona de que hicieren se expresase en la Escritura dhas condiciones, y de que se observasen.

En consecuencia de esta R.l Orden otorgaron la competente Escritura

52. Al margen, los nombres siguientes: El Obispo Gobernador, El Marques de Roda, D.r Fran.co Masia, D.n Josef Antonio Fita, D.n Josef Eregenzau, D.n Benito Puente, D.n Josef Eustaquio Moreno, El Marques de la Hinojosa.

los referidos Justicia y regimiento, y el Provincial de las Escuelas pias para el establecimiento de dicha enseñanza, con las condiciones prevenidas en la facultad Real, y obligandose el Ayuntamiento á componer la casa que se les destinase, oratorio, quartos de los religiosos y cocina, como tambien á componer las aulas de bancos y mesas.

Con fecha de 22 de Diciembre de 1780 la misma Justicia y regimiento de Solsona expuso al Intendente de Barcelona, que la casa destinada para esqüelas publicas de primeras letras y gramatica comprada en el año de 1500 por el precio de 45 libras en la actualidad se halla mui reducida por haberse duplicado el numero de muchachos, y mui incomoda por haber de estar muchos de los concurrentes en el patio, y á la inclemencia, cosa que no podia remediar la Ciudad por falta de haberes aumentando el edificio, ni haciendo nuevas escuelas, á cuyos inconvenientes había pensado poderse ocurrir entregando á los PP. de las Esqüelas pias que estaban formando un Colegio de Casa destinado para escuelas publicas para que se utilizasen de ella con la obligacion de dar perpetuamente escuelas capaces, y concluyeron suplicando que se les diese permiso p.a hacerlo.

El Intendente mando que se pasase el recurso al Subdelegado de Cervera, para que enterado de la solicitud, y tomando las noticias conducentes acerca de su utilidad ó perjuico informase lo que se le ofreciere, añadiendo que respondería sacar de la Ciudad Casa y patio, caso de que se pusiese en venta.

En su consecuencia dho. subdelegado informó, en 3 de Febrero de 81 que la ventaja y utilidad que resultaria á la Ciudad de la cesion de la Casa, era tan patente que se eximia de haber de ensancharla, por ser mui incomoda é insuficiente, obiandose los crecidos gastos que importaria á la Ciudad su conservacion. A mas que el publico ganaba el tener unas esuelas perpetuas comodas y capaces pudiendose sacar todo de la citada casa y patio, que caso de venderse daria unas 700 libras poco mas ó menos.

En este estado remitió el expediente al Consejo el Intendente, acompañando una obligacion hecha por los PP. Escolapios del Colegio de la villa de Oliana, con la correspondiente licencia de su general, por la que se hallanaban siempre que se verificase la cesion de la mencionada casa y Patio, á dar á la Ciudad escuelas aptas y capaces en su Colegio, cuya donación ofrecian revalidar ante Escribano publico en el acto de la misma cesion de las Casas.

El Consejo en su vista mandó, que el Intendente oyendo al Gobernador de el partido, y tomando las noticias necesarias, informase con que licencia y en que terminos se estaba construyendo el Colegio, quanto tiempo habia que se hallaban establecidos los Escolapios en aquella Ciudad, y bajo de que obligaciones y condiciones, remitiendo copia de la Escritura

de fundacion y manifestando si se contribuía con algo del fondo de propios lo que fuese.

Para evaquiär su Informe el Intendente pidio las noticias conducentes al Subdelegado Gobernador de Berga quien con respuesta de 19 de Diciembre de 82 le remitió la escritura de fundacion de dha. Escuela, que es la referida acompañando otra Carta del Bayle y Regidores de Solsona en contestacion á las preguntas que les habia hecho acerca de los particulares prevenidos por el Consejo.

En ella decían, que el establecimiento de los Escolapios en aquella Ciudad habia sido en virtud de R.l.s Decretos del S.or Rey D.n Fernando VI habiendo ofrecido el Ayuntamiento de sus fondos para su manutencion 140 libras anuales y casa para su habitacion.

Que sabiendo despues que no podia cumplir con esta ultima obligacion, habia acordado en 30 de Septiembre de 1757 darles anualmente la cantidad de 21 libras p.a el pago del alquiler de una casa en la que desde entonces habian habitado y habitaban entonces con grande inconveniente por ser mui pequeña y distante de las esqüelas.

Que quando los referidos PP. se habian encargado de la enseñanza no pasaban los discipulos de 140, pero q.e eran ya mas de 300 segun el credito que se habian adquirido las esquelas pues acudian á ellas de muchas partes de Cataluña.

Que atendiendo á que para una perfecta enseñanza faltaban las escuelas de Aritmetica y Retorica habia acudido al Provincial de la misma orden, suplicandole que interinamente y hasta que V. M. se sirviese conceder esta gracia embiase nuevos operarios para la enseñanza de estas dos facultades.

Que en efecto el Provincial movido del bien comun habia accedido con dha. calidad de interinamente, añadiendo que ya que el Ayuntamiento no podia remediar la incomodidad de los religiosos ni cumplir con lo ofrecido en las capitulaciones, señalase á lo menos lugar comodo para fabricar una habitacion decente y esquelas comodas para los Estudiantes á lo que habia condescendido el Ayuntamiento señalando aquel lugar que habia juzgado necesario y menos gravoso á los vecinos que compró la Religion cuidando la misma de empezar á sus expensas la fabrica prosiguiendola con las limosnas hasta el caso de tenerla algo adelantada.

Que el Ayuntamiento habia juzgado por mui conveniente, que las escuelas estubiesen unidas á la habitacion de los Religiosos, y que por lo mismo hecho la solicitud de que se le permitise vender el patio y escuelas incomodas, y hacer con su producto otras comodas en la mencionada fabrica con lo que lograba que sin dar mas que las 140 libras de dotacion, y 21 de alquiler, tendria buenas escuelas para la educacion de la jubentud.

Que el Ayuntamiento habia estado siempre en el animo de pedir la

aprobacion de V. M. Pero que habia esperado á poder dar una prueba de la grande utilidad que se seguia, la que tenia en un Certamen publico, mui completo de Gramatica, Retorica, Poesia, Aritmetica, Geografia y Cronologia, á que habian asistido el Rev.do Obispo y el clero con general gusto y complacencia.

Que tambien habia contribuido el retraso, el que siendo anuales alli los Ayuntamientos, solia el de un año dexar para el siguiente la egeccion del premeditado, pero que el de aquel año tenia animo de encargar mui vivamente al del siguiente el cuidado de pedir á V. M. la aprobacion del establecimiento fixo de un Colegio de dhos. PP. de Escuelas pias con conveniente habitacion para determinado numero de maestros y con las correspondientes Esuelas é Iglesia para las funciones expirituales, lo que expresaba seria benignamente oido de V. M.

El Intendente remitió esta misma exposicion al Consejo, en 4 de Enero de 83 y en su vista dio orden en 12 de Agosto de 93 para que el Ayuntamiento informase en que consistia no haberse dado desde luego á los PP. Escolapios las Casas destinadas para la enseñanza con todo lo demas relativo á las que habitaban, estado de las escuelas, numero de religiosos, fabrica del Colegio, sitio que ocupaba, si se proyectaba hecer en él oratorio ó Iglesia y demas necesario á poner en claro las dificultades enunciadas, y que certificase, la Contaduria general de propios del estado de los de Solsona, producto anual de sus fincas, cargas, sobrante y cantidad que en el reglamento se señalaba para maestros de primeras letras, y gramatica.

En su cumplimiento certificó la Contaduria que los Propios de la Ciudad de Solsona, segun el valor que habian tenido en el ultimo quinquenio, cumplido en fin del año de 1795 producian, anualmente 38 d 944 rs. y 6 mrs. ardites. Las cargas y gastos considerados en el reglamento deducidos los aumentos hechos por el Consejo y [] final, importaban 25 d 463 rs. y 10 mrs. y el sobrante anual 13 d 480 rs. y 18 mrs. de la misma moneda destinado por dho reglamento á la redencion de varios capitales de censos con que se hallaban grabados dhos efectos.

Que en los documentos en que se fundaba el reglamento se habia expuesto q.e se pagaban á los PP. Esculapios por enseñar á leer escribir Gramatica, Retorica Poesia 1 d 610 rs. ardites, y que esta misma cantidad se havia señalado en el reglamento.

El Ayuntamiento en su informe de 2 de Enero de 94 dixo que el motivo de no haberse dado desde luego á dchos. PP. la casa que desde el año 1500 servia para escuelas publicas habia sido porque en ella no habia mas que dos piezas precisas una para escuela de leer y escribir, y otra para Gramatica, en cuya atencion habia sido preciso que en el primer año de su ingreso desalojase el Ayuntamiento en una estrecha casa, cerca de las mismas escuelas en que solo habia dos aposentos y una estrecha coci-

na sin otras piezas en que pudiesen cerrar sus provisiones ni menos capacidad para disponer un oratorio.

Que esto y los clamores del publico, obligó al Ayuntamiento al cavo de dos años que estaban padeciendo aquellas incomodidas á alquilarles otra casa que aunque bastante incomoda era suficiente para disponer en ella las piezas necesarias á una casa religiosa, menos escuelas, obligandose el Ayuntamiento á pagar el corto alquiler de 21 libras catalanas que anunciaba bien las pocas comodidades que lograban en la nueva casa alquilada quedandoles ademas la penalidad de tener que ir todos los dias á las esquelas sumamente distantes de su nueva habitacion.

Que todo aquello habian pasado los PP. por algunos años por no poder desempeñar el Ayuntamiento la obligacion que se habia impuesto de darles una habitacion correspondiente á su merito y profesion, ni menos el gastar mas de 12 libras que eran necesarias para hacer alguna habitacion en la primera casa de enseñanza motivos para no haberles dado desde el principio esta misma donde habian estado establecidos las escuelas, hasta la actualidad en que se hallaban trasladadas á la casa nueva, que la caridad de los fieles y la compasion de la gente mas sensata de Solsona les havia proporcionado sin embargo de no tener en ella suficiente lugar para tanto discipulo como concurría, viendose precisados los muchachos de primeras letras á tener la escuela en un pasadizo funebre, y humedo, y los de Retorica juntarse en un corredor de dha. casa con grande incomodidad de mestros y discipulos.

Que para quitarla y hacer que los Padres pudiesen formar escuelas aptas y sanas havia acordado el Ayuntamiento pedir á S. M. concediese facultad para dar á los referidos PP. la casa que antiguamente servia para escuelas y aplicar el resultante para las nuevas.

Que el numero de PP. consistia en el superior, en el maestro de primeras letras, en el de leer, escribir y catecismo, en el de Gramatica, en los interinos de Aritmetica y retorica, y en dos hermanos legos, que servia el uno de cocinero, y el otro que por la perdida de Puigcerda havia llegado al Colegio desnudo y refugiado en el como lo habian hecho otros en otras partes.

Que los mismos PP. tenian un oratorio en la nueva casa habitacion, cuya Puerta estaba dentro de clausura y daba al pasadizo en que se ponian los niños de primeras letras aunque tambien se havia dexado una Puertecilla, que estaba cerrada y daba á un callejon de la Ciudad, con el unico fin de que quando pudiesen construirse las nuevas esquelas, no hubiese de abrir la perez maestra en daño del edificio, y pudiesen entrar por ella los discipulos á oír misa y demas ejercicios espirituales que en la actualidad hacian entrando por la de clausura.

Que la habitacion ó Colegio no se fabricaba en las Casas que habian

ocupado antes los PP. en el principio de su establecimiento, sino en otras diversas situadas en el lugar mas infeliz de la Ciudad, pero por su quietud mui aptas para la enseñanza, comprado con limosnas igualmente con las que para obra tan necesaria, dio la piedad del R.do Obispo La Sala, su Cabildo, Clero, y algunos Ciudadanos, y aunque hubo de suspenderse la obra por haberse consumido dhas. limosnas deseosos los PP. de contribuir al bien publico habian comprado un censo de 600 libras con 18 rs. pension logrando con el poderse transferir á su nueva y algo decente habitacion.

Que el sitio que ocupaba no habia sido del comun y si de particulares que tenian en el algunas casillas que las habian vendido con los medios insinuados.

Que no se creia que los PP. proyectasen hacer oratorio ó Iglesia para el publico sin preceder licencia de la Superioridad.

Que el numero de discipulos de primeras letras era de 170, el de Gramatica y Retorica 80 y el de leer, escribir, Doctrina Cristiana y Aritmetica 100.

Que las utilidades y progresos que se habian experimentado eran mui grandes y bastaria para un testimonio de ello, el certamen que en el año de 1791, se habia tenido sobre el Catecismo menor del R.do Obispo La Sala el que y en los lugares mas publicos de aquella ciudad habian desempeñado unos niños de 6, á 8 años con comun aplauso.

Que el numero de muchachos pobres q.e con el beneficio de la Aritmetica y buen caracter de letra que habian aprendido en aquellas escuelas lograba en aquel Principado una decente comodidad era mui crecido como tambien el de las casas aumentadas con el comercio que permitia aquel corto pais, todo debido á la educacion recibida de aquellos PP. debiendo tambien á los mismos sus notables progresos los muchos sacerdotes discipulos suyos q.e habia en el mismo Principado, pudiendose contar el numero cierto de los sugetos q.e antes salian ilustrados de las antiguas escuelas, lo que en la actualidad no seria facil.

Vuelto á pasar el expediente con el referido informe al vuestro fiscal, dixo en respuesta de 24 de Mayo de 1794 q.e no estimaba todavia bastante instruido el asunto, y asi q.e se podria mandar al Ayuntamiento digese si las casas q.e se intentaban ceder estaban inmediatas á las nuevas que habitaban los Escolapios y en termino de poderlas utilizar para ampliacion de las oficinas de la enseñanza, si estos pedian mayor estipendio que el que se les habia dado por via de alquiler de las casas que habian habitado, á que ascendian en venta y renta las que se intentaba cederles y ultimamente si seria util á los vecinos de los varrios inmediatos á las que han edificado el que se les permitiere poner en su oratorio puerta exterior para la entrada del publico.

El Consejo lo estimó así en su decreto de 28 de Mayo y expedida la orden correspondiente en su cumplimiento contestó el Ayuntamiento en informe de 14 de Enero de 1796, que las casas no podían estar más separadas de la nueva habitación de los Esculapios, por lo que no podían servirles para el aumento de sus oficinas de enseñanza y que sería así de un inestimable provecho para Solsona y toda su Diócesis que las referidas casas se cediesen á lo menos la preferencia de su compra á los PP. Dominicos porque contiguas á su reducido Colegio podrían ampliarse y formar habitaciones capaces que servirían como de Seminario p.a hacer los Santos ejercicios los ordenados del obispado p.r no haber ninguno para tan necesario fin, causando un notabilísimo sentimiento á los R.dos Obispos el haber de embiar fuera á sus subditos para hacer ejercicios espirituales con crecidos é insoprtables gastos de los mismos ordenandos.

Que los PP. Esculapios no pedían mayor estipendio del que se les habia asignado en su fundacion y les daba la Ciudad y comun todos los años.

Que resultaria en ventas de dhas. Casas y patio 400 libras catalanas sobre poco más ó menos y en renta 7 y 10 sueldos anuales.

Y que se consideraba utilísimo al publico y señaladamente á los varios vecinos á los mencionados PP. que se les permitiese puerta exterior en su oratorio para la entrada y salida de los fieles separada de la puerta y entrada de las aulas porq.e eran aquellos varrios los más distantes de las otras Iglesias.

Vuelto á pasar todo al vuestro fiscal por su respuesta de 21 de Marzo proximo pasado dixo entendia q.e dho expediente tenia ya la instruccion necesaria para poderse acordar en el la providencia que correspondiese, no solo en quanto á la cesion de la casa que pidio la Ciudad de Solsona se la permitiera hacer á los Padres Escolapios establecidos en ella á que precisamente venia á reducirse su pretension y que dedujo el Ayuntamiento en el año de 1781 si tambien por lo respectivo á los demas particulares que se habian descubierto y aclarado posteriormente de los informes tomados en el asunto.

Por ellos resulta q.e dha Ciudad en el año de 757 obtubo facultad de V. M. para que en ella se estableciera la enseñanza de Gramatica y primeras letras por medio de los PP. de la Escuela pia: pero previniendo que el numero de ellos debia limitarse al de tres religiosos con un lego para el ministerio de cocina, constando que en el dia ascendia quando menos al de siete: era manifiesta la contravencion con q.e se habia obrado.

Que no se cohonestaba este hecho con lo que expresaba la Ciudad en su informe de 22 de Enero de 1794 diciendo que el numero de los Religiosos provenia de las demandas que hacia presente, y que el Ayuntamiento pidio al P.e Provincial defiriere á el, con la precisa circunstancia

de obtener la aprobacion de V. M. que no se habia conseguido por una especie de omision inculpable.

Que no se habia procedido con menor oposicion á lo encargado en dha R.l facultad en el hecho de no haberse permitido á los PP. Escolapios el edificio de las Casas donde residian en dia, que parece se hallaban ya quasi enteram.te concluidas, y que se denominaban con el titulo formal de Colegio; mediante que la obligacion de la Ciudad contenida en la Escritura que otorgó con aquellos Religiosos se redujo á solo este particular á cederles las Casas que tenian destinadas anteriormente para la enseñanza con el fin de q.e en ellas pudieran proporcionarse oficinas para los Niños y habitaciones p.a los Padres Escolapios.

Que sobre este punto se decia que las Casas se hallaban en la extremidad de la Poblacion y de consiguiente en parege incomodo para el destino, que por ello, y no tener las oficinas correspondientes se vio el Ayuntamiento desde el principio en la precision de proporcionarse otras donde habian residido, hasta que se transfirieron al nuevo edificio donde existen en el dia, que este le habia construido los PP. á impulsos de las persuasiones de los vecinos en comun y particular y de las ofertas que todos ellos con el R.do Obispo, su Cabildo y Clero les hicieron p.a que dieran principio á la obra, la que se executó en el lugar mas infeliz de la Ciudad y parege que ocupaban los sitios de tres Casas viejas que pertenecian á unos pobres vecinos.

Que ninguna de estas especies contribuia para sincerar el exceso de su procedimiento y el hecho de contrabencion á lo estipulado con el Ayuntamiento y PP. Escolapios, á consecuencia de R.l Permiso q.e aquel obtuvo para que estos se establecieran en la Ciudad, porque el objeto principal terminó á que se mexorase la enseñanza quedando subrogados los Religiosos en lugar de los Maestros Seculares que habia anteriormente, pero no á q.e se establecieran formalmente y se les permitiera edificar la Casa Colegio que ya habian fabricado, y solo se les permitio facultad para que pudieran tener oratorio privado en parage retirado dentro la casa de su habitacion, prohibiendoles expresamente el que pudieran hacer Iglesia publica.

Que eran evidentes y notorios los excesos que en el asunto se habian conducido asi p. los Capitulares y Gobernantes de la Ciudad como los Padres Escolapios, abusando unos y otros de su respectivo Ministerio y facultades.

Que sin embargo de esto atendia el fiscal á los buenos efectos que habia producido el pensamiento del establecimiento de dhos. PP. Escolapios á quienes se debia segun aseguraba la Ciudad el progreso que habian tenido diferentes moradores de ella en la carrera de las letras y el estado de la educacion cristiana de todos los demas vecinos, y era

de opinion se mirara con dismulo el procedimiento significado, manifestandolo asi en la Consulta que deberia hacerse a V. M. sobre el asunto se inclinaria su R.l Animo á permitir al Ayuntamiento y PP. Escolapios puedan residir en la Casa que han fabricado los que necesiten de enseñanza en los dos ramos de Latinidad y primeras letras, puesto que para ello no pedian los Religiosos aumento de otras rentas ni emolumentos, que los que se les cedieron en el año de 757.

Que no se trataba rigurosamente hablando de nueva fundacion. Devia en algun modo suponerla ya incohada por el establecimiento autorizado con la mencionada Real facultad de dho. año de 757 y q.e el instituto de los PP. habia producido en todas partes, y en especialidad en Cataluña las utilidades y ventajas que demostraba el expediente y los diferentes que habia despachado el v.ro fiscal de la misma naturaleza.

Que de la educacion de la Jubentud en las maximas, y principios de la Religion Cristiana resultaba á los Pueblos y al Estado todo el interes que havia excitado la atencion del Consejo á circular varias ordenes para que se promoviera y estableciera la enseñanza de primeras letras ó rudimentos bajo el pie que corresponde hubiera en todas las Poblaciones del Reyno.

Que como y pues quedaria en la de Solsona el establecimiento si se distrajeran ó separasen de el los PP. Escolapios quando resulta ascien de el numero de niños q.e asistian á la Escuela de primeras letras á el de 170, á la de leer, escribir y Doctrina Cristiana 100, y como unos 80 á la de Gramatica y Retorica?

Que no pudiendo mirarse con indiferencia la sensacion que produciria el abandono del metodo q.e los PP. tenian ya establecido en la enseñanza, y la satisfaccion con que aquellos Moradores miraban el progreso de ella y el aprovechamiento de sus hijos, se afirmaba el v.ro fiscal en el concepto significado de que era correspondiente fomentase y propusiese asi á V. M. permitiendose á la Ciudad la facultad que solicitaba de poderse ceder á los Escolapios la Casa que referian de poder darles el valor de ella, vendiendose antes en publica subhasta para que pudieran concluir las que de nuevo habian fabricado, respecto de que eran las mismas que escribieron dedicadas para la enseñanza y que debian entenderse donadas ó transferidas á dhos. Religiosos por el Convenio estipulado del citado año de 757 permitiendoles igualmente el que pudiesen abrir Puerta publica á la Iglesia u Oratorio q.e habian fabricado para q.e los vecinos de las Calles y Casas inmediatas tuviesen la proporcion de oir Misa en el y de exercitar otros actos de religion.

El Consejo, Señor, no puede dejar de conocer el exceso cometido tanto por el Ayuntamiento de Solsona en haber pedido y admitido mas religiosos para la enseñanza de los que se le permitian en el R.l Decreto del Señor D.n Fernando el sexto, y permitido que estos se estableciesen

contra lo pactado expresamente en la fundacion quanto por los mismos Religiosos en haberse propasado á poner los dos maestros y fundar un Colegio á que parecia oponerse directamente el citado R.l Decreto y escritura otorgada en su razon. Pero atendidos los buenos efectos que ha producido el mismo establecimiento, la educacion Cristiana q.e han recibido de dhos. PP. los moradores de Solsona, la instruccion de la Jubentud con un interes tan grande del estado, el sentimiento causaria en la Ciudad de Solsona el abandono del metodo que los mismos PP. tienen ya establecido en la enseñanza que era preciso sucediese si se separasen de ella, la circunstancia de no pedir aumento de otras rentas y emolumentos que los que se les cedieron en el año de 57, no debiendose considerar nueva fundacion quando ya parece incoada desde aquel mismo año por la Real facultad y en una palabra que las Casas que se les intenta ceder no han tenido ni fueron compradas para otro destino que el de Esqüela publica, y que deben entenderse donadas á los religiosos por el convenio del año 57, es de dictamen, que siendo V. M. servido podrá dignamente conceder á la Ciudad la facultad que solicita para poder ceder á los Escolapios el valor de dicha Casa y patio bendida á publica subhasta para que con ella puedan concluir la que han fabricado de nuevo, permitiendo igualmente á estos el que puedan abrir puerta publica á la Iglesia para que los vecinos de las Calles y Casas inmediatas tengan la proporcion de oir Misa en ella, y de exercitar otros actos de religion, ó V. M. resolverá lo que sea mas de su R.l agrado.

Madrid 9 de Julio de 1796.

[segueixen ha vuit signaturas, totes il·legibles]

El Consejo á 9 de Julio de 1796

Como parece al Consejo.

Hace pres.te á V. M. su parecer en vista de lo representado por la Ciudad de Solsona, sobre que se la permita ceder á favor de los PP. Escolapios la Casa que ha servido á su Comun, para Escuela de Niños y Aulas para los Estudios de Gramatica.

Publicada en el Consejo en nueve de Agosto de mil setecientos noventa y seis se acordo su cumplimiento, y que poniendose Certificacion en el expediente se expida el Despacho que corresponde.

[Signatura il·legible]